

Oude Kerk, 15 april 2022

Goede Vrijdag
ds. Johan Meijer

gelezen: Johannes 18 en 19

titel: levensboom: het kruis

*Gemeente van onze Gekruisigde Heer Jezus Christus,
lieve mensen van God,*

zoveel vormen om stil te staan bij de Gekruisigde Heer, zoveel uitingsvormen, die er allemaal weer waren in deze passieweken: De sieben Kreuzwörte door het Borns Kleinkoor, the Crucifixion door the Dutch Choral Singers, de Kreuzweg afgelopen dinsdag heftig en indringend van muziek voorzien door Jan Marten de Vries, de Mattäuspasion die ik vorig weekend meemaakte, the Passion die op TV was vanuit Doetinchem, allemaal indringende vormen, met klanken en beelden om ons te verhouden tot dat drama van Golgotha, waar dit, de Goede Vrijdag de dag voor is. En ook vanavond vinden we beelden en klanken om ons tot Hem te verhouden, tot Hem die aan het kruis genageld werd.

Werre you there when they nailed him on a tree, horen we straks. Een boom, een boom als beeld van het kruis, het was of het zo moest wezen, precies deze regel bij het thema van dit Paastriduum: Levensboom. Of het bewust zo gekozen was, maar dat was niet het geval. Wel een bijzonder toeval, maar is toeval niet: God incognito, de Geest die resoneert door het universum.

Was jij er bij toen ze hem aan een boom nagelden? Een boom, maar is het kruis niet een constructie van het meest dode hout dat er maar is, dorre, zware balken, loodzwaar, doodzwaar, wegend op zijn rug. En drie maal gevallen, volgens de beeldtaal van de Kruiswegstaties, wat een heftige muziek klonk daarbij... De piano heeft het ternauwernood overleefd. Dood hout, dor hout, dat is toch dat vervloekte kruis waar Jezus aan vastgeslagen werd?

Waar verbeelding haar werk mag doen, onder leiding van de Heilige Geest, gingen Bijbeluitleggers in de vroege eeuwen van het Christendom het kruis vergelijken met een boom, en wel met de Levensboom uit het Paradijs. Ze gaan dan allegorisch te werk, die Bijbeluitleggers. En Bach volgde hen daarin, in de tijd van het Luthers Piëtisme hernam men de Bijbeluitleg, zoals Origines die wel duizend jaar daar voor had gehanteerd: Bijbelse Beelden verbinden met de kracht van de verbeelding. Zo ook het Bijbels Bomenbos. Gisteren al zagen we de beeldverbinding tussen de Wijnstok en Jezus als Ware Wijnstok: boom die vrucht draagt, waar wij van eten als druif, en drinken als druivensap of wijn. Zodat wij deel krijgen aan de Wijnstok zelf. En zo dan ook Levensboom- kruis – levend hout, bloeiend hout, boom die weer tot bloei komt, ook al lijkt die nog dor en dood, zo levenloos. Het inspireerde beeldend kunstenaars en dichters om dat afschuwelijke ruwhouten kruis tot een boom te maken, met de kracht tot nieuw leven en om Hem die aan die boom genageld was te vergelijken met een levensboom. En zo dan dat bekende lied laatste lied vanavond, eerste lied morgenavond: met de boom des levens, loodzwaar, doodzwaar op zijn rug, droeg de Here Jezus Gode goede vrucht.

Levend hout, bloeiend hout, het kruis werd een boom die geplant was op de Schedelplaats, Golgotha, knekelveld, dor en dood, bepaald geen paradijs, maar wel het tegenovergestelde ervan. Was er die medegekruisigde naast Jezus: Gedenk mij als u in uw Paradijs bent – vandaag nog zal ik met jou in het Paradijs zijn...Zo wordt hier op deze dodenheuvel, deze alledoodste van alle dodenplaatsen denkbaar, het Paradijs in het vooruitzicht gesteld, en dus ook in herinnering geroepen.

Hier staat het kruis, hier hangt de Heer. En wij zijn er bij. Tenminste dat zou wel de bedoeling kunnen zijn voorzover we niet door verraad, verloochening of angst weggevlucht zouden zijn, omdat wij de beelden niet aankunnen. Eerlijk is eerlijk, als er een filmkeuring zou zijn was het advies: niet geschikt voor al te jeugdige kijkers. Maar ja de Bijbel heeft die keuring niet. En dus herken ik mij volledig in wat Jan Wolkers over de Schrift heeft gezegd, waar ook hij driemaal daags aan bloot werd gesteld, al zolang hij leefde. En dat een kinderziel dat soms niet kan verwerken, al die oorlogen, al dat geweld, al dat weedom, al dat afschuwelijke gemartel, vermoord en gevekracht in de Heilige Schrift. Goede Vrijdag vond ik altijd een loodzware dag en ik dacht dan de hele dag aan Jezus en alles wat hem aangedaan werd en alles wat Hij doorstond. Nee, niet als heilig boontje, maar wel als gevoelig kind. En daarom ben ik ook van mening dat we soms uit moeten kijken met al die heftigheid in beelden en klanken, ook als ze om de kruisiging gaan. De film the Passion of the Christ heb ik nooit willen zien en het gaat ook niet gebeuren, ik ben er ook tegen dat dit soort geweldsorgieën tentoongespreid worden, niet alleen voor kinderzielen, maar ook voor volwassen zielen.

Maar het journaal toont toch zelfde gruwelijkheden? Ja inderdaad, en we moeten kinderen ook niet dom houden of zalverig geruststellen, maar een voortdurend bloot stellen aan al die beelden is misschien niet goed. En ik hoor dat mensen die de Tweede Wereldoorlog hebben meegemaakt, getuige waren van schuilkelders, bombardementen, fusilleringen en executies niet meer kunnen slapen de afgelopen weken vanwege de kelders in hun ziel waar de trauma's zich schuilhouden. En de deksels gaan open.

Maar dan toch de vraag: was je erbij toen ze mijn Heer kruisigden? Zo begint de kruismeditatie vanavond, uitgevoerd door het zangkwartet. Vier korte vragen... Was je erbij toen ze mijn Heer kruisigden? Was je erbij toen ze Hem nagelden aan een boom? Was jij er bij toen ze hem neerlegden in een tombe? Was jij erbij toen de steen was weggerold?

Een lied dat ik nog niet zo goed kende, maar dat op YouTube in vele varianten beschikbaar is, in tal van uitvoeringen en toonsoorten en ritmes... Bij meditatie hoort sereniteit, en die zal er straks zijn en dan bij het naspel mag je opstaan en naar het liggend kruis toe lopen, er je steentje opleggen dat je al een tijdje bij je draagt, en misschien zit dat steentje wel helemaal vol met al jouw zorgen en noden, en schreeuwen om ontferming... Je mag je noden delen met de Heer Jezus, want dat was zijn goddelijke missie: dat hij de nood en de zwaarte van mensen wilde dragen. Hij gaf er zijn leven voor. Ik zie dat niet als een straf van een agressieve vader die zijn eigen kind liet geselen, vernederen en kruisigen. Maar als een keuze vol van toegewijde liefde van Jezus om de weg van de Thora te gaan, de weg die hoort bij God, zijn Vader.

*Thora, eerste boom die God
zorgzaam heeft geplant op aarde
die het merg van zijn gebod
voor wie leven wil bewaarde
Gij zijt sterk, en gij doorwaakt
elk getij dat ons belaagt.*

*Levensboom, gij vruchtbaar hout,
zouden al uw blaad'ren vallen
met uw takken tussen het goud
nog het menselijkst van allen:
uit de moederlijke grond,
reikt gij naar des Vaders mond.*

*Sterke liefde die niet vleit,
altijd komt gij ons ter ore,
maar wat is ons dan bereid,
die naar God niet willen horen?
Zal hij stormen door het land?
Oog om oog en tand om tand?*

*Want zo heeft het toch verluid,
toen het ruiste in uw lover,
richt gij ons ten voeten uit,
met uw strenge hand naar boven?
Boom die in de winter staat,
midden tussen goed en kwaad?*

*Niemand komt door dit seizoen
van de neergang tot het einde.
Maar... God maakt zijn boom weer groen
Hij geeft bloesem in de lente,
want zijn Zoon heeft zich gebukt,
deze boom draagt goede vrucht!*

Amen